

Eginkizun bikaiña da, bene-benetan, euren bizitzan aundi izan ziran gizasemeak aitatu ta gorestea.

Naiz-ta guk oraintsu arte ixil-samar eukia izan, olakoxea genduan Zamarripa, Txorierriko seme langille argia, ainbat euskal liburu bitxi idatzi ta argitara emon euskuzana.

Esanak esan, euskal arloan lan egin eben, eta egiten daben, guztiak merezi dabe —ez ukatu— gomutagarri berezi-berezi bat. Bestelan, esker txarreko gintzatekez.

ZAMARRIPA, GIZASEMEA

Laredo'n jaio zan arren, beronen gurasoak sondikararak ziralako, ona aldatu ziran Paul umetxo zala. Emen egin zituan bere lenengo ikasketak be, eta gero Durango'n. Geroago, eliz-gizon izan nai-ta, Gasteiz'ko Apaiztegia osotu ebazan Jakintza, Teologia ta gaiñerako ikasiak. 1907'garreneko garizuman mezakotu zan. Lenengo arimazaintza, barriz, 1907'tik asita Bermeo ondoko Al-mike auzotegian egin eban; gero Otxaran, Gatika, Bermeo ta Sondika'n. Emen Sondika'n it zan 1950-8-17'an.

Arimazain arduratsua izan zan beti; errian, ostera, edozeini laguntzeko beti gertu egoana. Artzain ona bene-benetan. Ortan lan egiteko ba-eban aparteko eskerra be; gizaseme betillun eta tristeak ez dira iñoiz be konfiantza itxartzen dabenak; bai, ostera, poza ta alaitasuna ereiten dauskuenak. Olakoxea zan Zamarripa, alaia ta umore onekoa.

Zamarripa umore onekoa zan. Berberak diño argiro: «Barreka jaiotetik yatordala uste dot onako barre egiteko daukidan berezko erreztasun zorioneko au». Geroago, bere *Kili-krľ* liburuaren itzaurrean be bardin diño sku; Bermeo'n egoala, ba, itxas-ertzeko umore oneko onegandik be zerbait ikasi eban. «Barre egiteko erreztasun au —diño— berezkoa dodala, ta arraiñak uretan ibiltea lez bear daula nire gogo barrekor onek, beronen seanean egoteko, barre artean ibiltea, emen, Bermeo izaneko beste arrain-erri maitegarri onetan, ikasi dot».

Mikel Zarate txorierritarak, aren lanak aitatzean, zer oni buruz au diño: «Aren lanak ez dira mamintsuak. Gai aldetik eta umore aldetik be urri samarrak. Eta euskera aldetik? Onetan dogu maisu goragarria».

Zenbait buru ainbat aburu, esan bear emen be.

Egia esan: euskeran maisu ba'dogu, bera arimazain egon zan errietako euskal esaera giar filosofiz jantziak batu ta osotu zituan liburuetan darabiltzalako dogu batez be.

Gai onetaz mugaz bestaldekoak be, au da, iparraldeko euskal idazleak be, naikoa ondo konturatu ziran. 1927'an, Zamarripa'k olerki liburu bat argitaldu eban; 36 poesi goi-usaiñeko, ia geienak gaztetan egiñak eta sari-tuak.

Lafitte jaunak, liburua aztertu ondoren, onela idatzi eban *Gure Herria'n*: «Olerki edo pertsuak ez dira segur nola nahikoak... Halere aitortuq dugu nehiago ditugula Zamarriparen irri-solasak: aise, ez ote aiseqi, heldu zitzaizkon pertsuak, elhea zariola; Oxobi edo Orixen tinki-

rik ez dute, are gutiago Iratzeder edo Jauregi-ren hegallik... Bainan erakusten dute zorbateino zen herri-zale, eliza-zale eta eskual-zale suhar».

EUSKAL IDAZLE

Gazte zala, filosofi gaiak aztertzen asi baiño leen ekin eutson idazkorts-lanari.

Azkue'k Bilbo'n ateraten eban «Euskalzale» asterokoan agertzen dira aren lanak, 1897'an asita agertu be, izkirimiriak lenengo ta gero gerokoak, ipuiñak eta ziri-bertsoak. «Artatxori» ez-izena erabili eban len-idazlanok izenpetzean.

«Euskalzale»-n ez-ezik, «Ibaizabal», RIEV, «Jaunjoiko-Zale», «Euskal Esnalea» ta beste aldiskari " -tzuetan be idatzi eban. Azken urteetan, barriz, 1935 an asita, «La Gaceta del Norte»-k eukan euskal atalean idatzi eban, oso sarritan.

Ugaria izan zan bere lanetan. Ona argitara zituan **libururik geienak**: 1) *El Bascuence facilitado* (1909); 2) *Manual del Vascofilo* (1913); 3) *Vocabulario vasco-castellano y castellano-vasco* (1913); 4) *Zaparradak eta* (1926); 5) *Gora begira* (1927); 6) *Kristauaren Dotriña* (1926); 7) *Conjugaciones guipuzcoanas* (1929); 8) *Anayak gara* (1929); 9) *Kili-kili* (1930); 10) *Fir-firi* (1935).

Emen daukagu Zamarripa'ren euskal lana. Txilla ta egazkada lar aundirik bagakoa bear bada. Lan txiki, errez eta errikoak beti daben grazi ta edertasunez jantzia. Berak bein eta barriz adierazten dauanez, euskal kezka bizi izan yakun sondikarra.

Bai ilgo ez ilgo ikusten eban euskera, biotz-biotzez maite eban izkuntza, eta eliz-ardurak izten eutsozan asti-une guztietan, barruak eska bezela, ortan jarduna dc euskera ikasi, idatzi ta erakusten. Ez dogu eredu txan al

IDAZLE ATSEGIÑA

Zamarripa'ri buruz iñor txarto esaka ibilli yakunik ezin geinke aitortu. Onen idatziak geienik txaloka artuak izan dira, bai leen bai orain.

Mikel Zarate'k iñoiz bota eban arren Zamarripa'ren irri-barreak ez ebela pipermin esatekorik, euskerari begira onan idatzi euskun: «Zamarripa'k darabillen euskera jatorra, garbia ta erreza da... Idazle zaarren eta erriaren iturritik edan dau ura. Eta, jakiña, orrexegaitik da ain jatorra bere euskerea. Alkar-izketak, esakerak eta abar ondo josten ditu. Zenbat aberastasun euskera aldetik!».

Karmelo Etxenagusia'k, onela: «Euskaltzale sutsua ta langillea. Euskera jator-jatorra dau, Bizkai'ko Txorierriko aldekoaren ispillu garbia; ganera, argia, bizia, edozei-ñek ulertzekoa».

MARRIPA (950)

! DAZLEAK

Eta Aita Villasante'k: «Zamarripa'ren euskera beti duzu jatorra ta konfiantza osokoa, errian eta idazle zaarretan oiñarritua».

TEXTU BATZUK

«Ibaizabal»-en (33'garren geian, 1902) dator *Euskerara ta bere arerioak* deritxon lantxo.

«Iru eratara —diño— izan leiteke euskaldun bat erdalzalea, au da, Euskerearen arerioa: lenengo erakoak dira, euskeraz berba egin baiño egin ez gurago dabenak; bigarrenak, euskera erderatsua garbia baiño geiago aboan erabilli gura dabenak; eta irugarrenak, azkenez, euskerazko gauzari al daben laguntasuna emon gura ez de...senak.

Bigarren ta irugarrengo eratako erdalzaleak ezagututea urrengo gei baterako..., edo birako itxiko dogu, bada gaur naiko bear emongo dausku leenengo erakoak nortzuk direan ikusteak.

«Jai ta gero umetxutan larri egoten da euskalduna (beste edozein legez) berbaz ikasi arte; gura leuke berba egin ta ezin dau... Ta alango baten, ume ori mutua izateko aukeratua ezpada, ume orregana dator euskerea, ta gozorik emoten dautso bere barbarik gozoena; ta umeak *zerutar ama* orren laguntasunagaz, poz andiaz deituten dautso aita lurrekoari: Ai... tall

Oindiño ume orrek erdera ikasten ba'dau bere, euskera bein ikasirik, ama on berorren laguntasunagaz ikasten dau Cervantes'en berbeta.

Ta aror: ume orrek erdere ikasi dau, ta ikasi dau ama euskerean laguntasunagaz. Zeinbat esker ez dautsoz zor euskereari! Aiztu yako bada ume orreri bere amak eginiko mesedea, ta ama berori leenengo berbetatzat euki bearrean, bigarrentzat —zer diñot bigarrentzat?— azkenengotzat dauko, ta a burubakotasuna, a eskerbakotasuna!, bere aboko ostatua ukatzen dautso bere leenengo irakasla izaniko ama onari.

Gauza bigaitik ukatuten deutse miña euskereari euskaldun er d€'eak; batzuk arrokeariagaitik, beste batzuk, eurari siñistu gura ba —.utsazue, lotseagaitik.

Arrokeriagaitik euskaldun askok egiten dau erdera. Ba doa berritik ume bat Bilbo edo beste uri andi batera... Erderea ikasirik etxera biurtutea ba'da, erakutsi gura dau, bere laguneren artean, urian arturiko *jakituria*, ta or joatzu mutilla erdera *zara zara* alderdi danetatik egiten dabela...

*Oraindik be kateak
Erroma orretan Leon gidaria
loturik dauke? Katetxeko atreak
ez dira irigi? Au negargarrial
Geiago bere txarrak
entzungo dabez onaren negarrak?*

*Babil Askatasuna
lurraren alde batetik bestera...
ta ezta bein joan oraindik zugana?
onan kaltezko kateok austera?
Zelan da ar'n ez-bardiña
askatasunak eiñiko alegiña?*

*Ai!, baiña zer dñot nik,
askatasunak bazaukez katigu,
bazaukez berak lokarriz jantzirik?
Tamalez bai dakigu
seme gazte ta zarrak
nondik datozen kateon indarrak.*

*Ori da askatasuna
katega katez lotuten dabena
ta Aita katigu, ar'l, ipinten dauskuna.
Askatasuna da beran izena!
izen ona benetan...
ail, balitz ona bere egikeretan!*

Beste euskaldun batzuk egin gura dabe erdera, jakedun edo txakadun gutxi euskeraz ikusten dabelako. Uste dabe, onek darabilen berbeta euk aboan erabilli ezker, ba dirala eurak beste, ta orjoatzuz erdera-azia leku danetatik eraiten, or jausi ta emen etzun ibilliko ba'dira bere.

Lotseagaitik euskera ez dabela egiten esaten dabenak bere ba dagoz. Eta onen artean jakedunak asko, geienak. Ba dagoz ogei gizon jatordu edo batzar baten, euron emeretzi euskaldunak izango dira, ta, ori miragarria!, batak euskerarik ez dakielako, erderaz jarduten dabe. Itandu ezker ia zergaitik egiten daben erdera... esango dautzue aziera onak edo edukaziñoak alan aginduten dabela, batek ez dakianean besteak dakien berbetaatariko bat eta beste bat dakienan.

Baiña, ez aziera onak ez amandrek galerazoten dau euskera egiten. Emeretzi gizon egongo dira euren erriko izketan jardun barik, beste batek ez dakielako! Nork aginduta? Frantsesak zer egiten dabe, erdera jakin arren bere, Espanian bertan izanagaitik bere, espaniatar bat alboan eukaz eukiagaitik gora bera? A erdalzaleak, zuon errazoe danak akiakulak edo atxakiak dira!».

Ikusten dogunez, euskera errez, arin, garbia darabilkigu Zamarripa'k.

ETA OLERKARI?

Bertsoz be ez eban gitxi idatzi gure idazleak. Eder yakon, gaztetan batez be, musai dei egitea ta arein kutuntasunean bizi izatea. Gasteiz'en ikasle zala asita, sari ederrak be jaso zituan.

Esate baterako, 1903'an Donapaleu'n; 1904'an Ordizia'n eta Ustaritz'en; 1905'an Bergara'n eta Baigorri'n; 1906'an Donostia'n eta abar.

«Ibaizabal» asterokoan agertzen dira aren poesiak. Liburuetatik «Gora begira», 114 orrialdeko bilduma, koplaz egiña da oso-osorik, eta «Kili-kili»-n be agertzen dira batzuk.

Aitatu dogunez, P. Lafitte'k ez eukazan txartzat onen bertsoak, eta Donosti'ko osagille jakintsu ta euskaltzaiñak, ots, Aingeru Irigarai'k be, onela diño: «Zamarripa'ren olerkiak danak dituzu onak». Eta eukok banaka aztertuz, au egozten dausku: «*Aupa lastantzu!*, titulu koak, berezi, euskereak izkelgi guztietan dauzkan aur-iztegi aberats-aberatsaren zati eder bat ematen digu» (RIEV, 1928, 167 orr.).

Erakusburu legez, ona au, 1903'garreneko martian, XIII'garren Leon Aita Santua kate artean ikusten ebalako, osotu ebana.

*Txarraztat da ondasuna,
onantzat beti dakaz, ail, negarrak;
deunga danantzat guztia da biguna,
onan kaltean dire bere indarrak.
Ori da askatasuna,
ojuka or ta emen entzuten doguna,*

*Beioa guzurrezko
askatasuna lurbira onetatik...
Eztot begiri'k, ez, bera ikusteko...
Nire begiak nai dabe bertatik
Leon Andia ikusi,
Katerik barik Errona'n nagusi.*

AITA ONAINDIA